

NÉPÜNK

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

ORADEA

Strada Teatrului No. 4.

ZSIDÓ HETILAP

Főszerkesztő

WASSERSTROM SANDOR

Felelős szerkesztő

LEITNER ZOLTÁN

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Belföldön: Egész évre 250 Lei, félévre
130 Lei, negyedévre 65 Lei. Külföldön
2 Dollár, Kc. 75, P. 15, S. 19, Din. 120

Világfelfogások harca

Most, hogy az orosz szovjet belső politikai harcaiban bizonyos nyugalmi állapot teremődött és az első ötéves terv, amint azt az oroszországi hírek hozzák, megfelelő tempóval halad a megvalósulás felé; úgy látszik, hogy ennek az állapotnak megfelelően, ráérnek már a bolsevizmus propagandistái a zsidóság cion munkája ellen is dolgozni. Nem akarjuk ezúttal a kommunista világfelfogás további sikerét, vagy sikertelenségét kritika tárgyává tenni. Csak annyiban kell ezúttal foglalkoznunk vele, hogy vajjon a zsidóság palesztinacentrikus célkitűzései ellen milyen új fegyvereket és milyen harcokat küld a harci frontra. Hiba volna a zsidóságtól egy pillanatra is lebecsülni azt az erőt, amely ebben a propagandában rejlik és amely a zsidó ifjúság lelkét eltántorítani igyekszik népi öntudatosságának kifejlődésében. A szocialisták még csak az osztályharc egyik eszközét látják az antiszemitizmusban. Mi már tovább látunk ennél és nyugodtan megállapítjuk, hogy nem lehet az antiszemitizmust eltüntetni, még egy osztályok fölötti társadalomban sem. Amíg a zsidóság a népek között fog élni, az ellene megnyilvánuló averzióval számolni kell. Aminthogy a szovjet területén minden antiszemita megnyilvánulást ellenforradalmi tettnek deklarálnak.

A zsidó népi öntudat kifejlődése az egész világon súlyos „hemmungot” kapott a gazdasági helyzet leromlásában, mely primér életfőtönök mögé szorította a zsidó öntudat és népi érzés kibontakozását. Még nehezebb feladat áll, a cionista ideológia földben és sajátos kulturában való végkifejlődése elé, egyrészt a páncélos aspirációk, másrészt az angol politika miatt. Kétszeresen kell tehát vigyáznunk arra, hogy annak a csendes, de annál céltudatosabb offenzívának, amely a szovjet részről fenyegeti a zsidóságot, kellő időben gátat vessünk. Értjük ezalatt a biró-bidschani zsidó kolonizációval egyidejűleg hangoztatott ama új próba ballon felengedését, amely Kalinin legutóbbi nyilatkozatában kulminált. Önálló zsidó szovjetköztársaság megalakításának délibábját csillogtatja meg, a világ csüggedt zsidósága előtt. 120-nál több, kisebb-nagyobb népi önkormányzat mellett, mely a mai szovjetek területén létezik, még egyet akarnak kreálni, hogy ezzel a világ zsidóságának szimpátiáját megszerezzék és a cionista ideológia terjedésének lehetőségét megakadályozzák.

Ottó Hellert végeredményben az „Untergang des Judentums” című most megjelent könyvében sem vezette más cél, minthogy megbontsa azok lelki harmóniáját, akik eddig nem hitték abban, hogy az osztályfölötti társadalomban,

megszűnik a zsidókérdés. Ezt élénken bizonyítja az a terv is, amelyet Biró-Bidschannal és az ott létesítendő zsidó köztársasággal egyidejűleg hirdet a legkompetensebb szovjetvezér.

Valljuk be őszintén, hogy erős és élénk offenzíva indult meg a zsidóság cion ideológiái ellen. És ezt a szívós-nak ígérkező harcot éppen azok kezdik, akik beismerik, hogy csak népi alapon lehet tompítani a cionista világfelfogás átütő erejét, amely kétségtelenül nagy erőt képvisel, az egész zsidó világban. Tudják azt is jól, hogy a szocializmus és ciomozgalm összekapcsolása egy világfelfogássá, csak előkészület lehet ahhoz, hogy a kettő egyikét eltüntessék. És mert Ottó Heller és társai irás és szó erejével dolgoznak, mindinkább elhalványul ebben a világfelfogásban, az, ami a „cionista” és megmarad a marxi-ideológia. Ez lehet megnyugvás azokra, akik átpártolnak, de felületlenül veszteség a zsidóságra és a nemzeti zsidóság nagy feladatainak elvégzésére. Láthatjuk azt itt Erdélyben is, hogy számos régebbi szocialista-cionista végleg elpártolt a cio-

nista felfogástól és teljesen az osztályharc alapjára helyezkedett.

Ezeknek izenjük és mindazoknak, akik a választáson állnak. Álljanak ellen a kísértésnek. Ne hagyják befolyásoltatni magukat azoktól, akik a világmegváltás cégre alatt egy új földi paradicsom álomképét rajzolják lelki szemük elé. A zsidókérdés megmarad mindaddig, amíg a zsidóság fennmarad. És mert a zsidó népi erő ma is oly virulens, mint volt évezredekkel, vagy századokkal ezelőtt, azért nem megoldás a társadalomnak az a sokak által kívánt helyzete, amely az osztályharcot megszünteti a proletárdiktatúra győzelme után. Kalinin zsidó köztársasága a szovjetben egyrészt, a kommunista elvek rohamszerű propagálása a zsidóság között másrészt, nem jelenti egy percig sem azt, hogy tegyük le a fegyvert, amellyel a mi népi felszabadulásunkat akarjuk kiharcolni. Ha sorainkat megakarják bontani, nekünk minden erővel ellent kell álljunk. Mi nem hirtelünk harcot Ottó Hellerék ellen — de a mi ifjúságunkat, a mi ideálunkat nem hagyjuk. Nem, nem — soha!

Az orth. Központi Iroda választmányának dési gyűlése

A Désen megtartott országos orth. konferencia bezárása után ült össze Wesel Albert főrabbi elnöklete alatt az országos választmány. Az elnöklő főrabbi megnyitó beszédében a nagyválasztmány előtt ismételt kifejezésre juttatja, hogy az erdélyi orthodoxia békés egységének megteremtését a károlyi, oradeai, dési és halmi rabbiak köszönheti, kiknek az orthodoxia érdekében kifejtett nagy szolgálataikért jegyzőkönyvi köszönetet kifejezését javasolja. Rátérve a napirenden levő Központi Iroda költségvetésének tárgyalására, az elnök javasolja, hogy az államszubszidió az Iroda tartozásának fizetésére fordítsassék, míg a kisebb hitközségek továbbra is kapják meg kultuszszubszidiójukat.

Fuchs Benjámint nagyváradi főrabbi javasolja, hogy a költségvetési előirányzatot a Központi Iroda adminisztrációja készítse elő és egy kiküldendő bizottság felülbizárlása után ismét terjessze a végrehajtóbizottság plénuma elé. Hasonló értelemben szólalnak hozzá a kérdéshez Ordentlich Ferenc Dési, Lefkovits A. Marghita és Danzinger Lajos Érmihályfalva, míg Freund Izrael szászrégeni rabbi először a Központi Iroda székhelyének kérdését szándékozik tisztázni, mivel ez lényegesen befolyásolhatja a költségelőirányzat számadatait. Rosenberg Saul Léb Bethlen kéri minden más tárgysorozatot félretéve a budgetnek letárgyalását, tekintettel annak sürgősségére.

Az elnöklő Wesel Albert az elhalasztó javaslat mellett van, mivel anélkül is rövidesen össze kell hívni a végrehajtóbizott-

ságot. A végrehajtóbizottság felhatalmazza az elnökséget, hogy egyelőre a régi költségvetés alapján fejtsse ki működését.

A végrehajtóbizottság az orthodox érdekek védelmére, az elnök javaslatára, szükségesnek látja egy orthodox zsidó ujság kiadását. Élénk vita fejlődik ki akörül, hogy egy már meglévő organum, melynek orthodox zsidó körökben széleskörű publicitása van, váljék ily módon a Központi Iroda hivatalos lapjává, avagy nagyobb költségek investálásával egy újjonan megindítandó folyóirat végezze ezen utóbbi munkát.

Ehrenreich Salamon szilágysomlyói főrabbi szerint adva van a lehetősége a Központi Irodának erre, egy már meglévő zsidó ujsággal. Szükségesnek látja azonban, hogy az a mindenkor kormányzattal szemben ne viseltessék túlzott intranzigenciával, mivel az orthodoxia a béke eszközeivel szándékozik mindenkor érdekeit az illetékes fórumok előtt képviseltetni. Fuchs Benjámint főrabbi, Jozovits Lipót (Sighet) és Szmuk Mihály (Sighet) hozzászólása után a végrehajtóbizottság úgy határozott, hogy egy már meglévő orthodox irányzatú sajtóorganummal folytat le tárgyalásokat, ennek realizálását azonban egy későbbi és kedvezőbb időpontra halasztja.

A tárgyalások további során újra heves vitára adott alkalmat a hitközségi tisztviselők fizetésredukciójának kérdése. Harminkét rabbi aláírásával petíciót nyújtottak be az elnökséghez, amely követeli, akadályozza meg a választmány, hogy a hitközségek további fizetésredukciót eszközöljenek.

Ehrenreich Salamon szilágysomlyói fő-rabbi méltánylandónak látja a tisztviselők követelését, kéri azonban, hogy a hitközségek súlyos gazdasági helyzetének figyelembevételével, vegyék le a kérdést a napirendről, hiszen ahol a lehetőség adva van, ott a balbatemok úgy sem zárkoznak el köteleességük teljesítése előtt. *Joszovits Lipót*, *Waldmann Ábrahám* (Kraszna) és *Klein Jakab* halmii rabbi hozzászólása után a kérdést a választmány ezúttal már másodízben is levette a napirendről. A petíciósítók részéről a döntés ellen hevesen tiltakoztak, mire *Wesel* főrabbi, elnök megnyugtatóan kijelentette, hogy intervencióval fog igyekezni az egyes helyeken mutatkozó differenciákat kiegyensúlyozni.

Hager Mandel visói főrabbi kéri az elnökséget, hogy eminens feladatának tekintse az iskolákban a szombati iráskényszer megszüntetését, a vasárnapi munkaszüneti törvény kedvezőbb módosításának kiharcolását és a zsidó katonáknak rituális kószttal való ellátását. Elismeréssel és bizalommal tekint az új elnökség működése elé, melynek egyik főfeladatául kell kitűznie zsidó ifjúságunk és jesiváink megmentését.

Ausch Áron lupényi főrabbi üdvözlözi az új elnökséget, eredményes munkát azonban csak úgy vár tőle, ha az eddig elhanyagolt irodai adminisztrációt újjászervezi. Panaszolja, hogy a multhan több ízben intézett levelet az Irodához, melyet többszöri sürgetés dacára sem válaszoltak meg. Kéri, hogy a jövőben a beérkezett panaszokat azonnal intézzék el.

Heller Mór (Ludas) tiltakozik, hogy a végrehajtóbizottsági ülésen más, mint végrehajtóbizottsági tagok felszólaljanak.

Fuchs Benjámin nagyváradai főrabbi sérelmezi, hogy Erdélyt idegenből, főleg a Regátból, kétesértékű hechserral ellátott csokoládéval árasztják el. A tulnyomólag tájékozatlan zsidóságot informálni kell, ne hogy ily módon orth. rabbijaink által kiadott hechserek hatályaikban gyengültsenek.

A végrehajtóbizottság, a vallásos rituáléval való visszaélést kikerülendő, kimondja, hogy Erdélyben nem ismer el más csokoládét vallási szempontból megbízhatónak, mint egyedül a szatmári orthodox rabbinátus vallási felügyelete alatt álló *Reiter Béla és Fia* szatmári cég csokoládé gyártmányait. Kimondja egyidejűleg, hogy ezirányban megkeresi Erdély valamennyi orthodox rabbinátusát, hogy kizárólagosan ezen cég megfelelő hechserral ellátott gyártmányait ismerjék el egész éven át, de főleg húsvétkor rituálé szempontjából kifogástalannak. Más, kétes hechserekkel ellátott csokoládé gyártmányok fogyasztását vallási szempontból ne engedélyezzék.

Többek hozzászólása után *Wesel Albert* elnök hosszasan foglalkozik az erdélyi orth. rabbik szomorú helyzetével. A multhan a főrabbi mellékjövedelme sokkal nagyobb volt, mint a tényleges fizetésük. Ma pedig helyzetük nyomorúságát fokozza, hogy amidőn a hitközségi tagok elvesztik teherbíróképességüket, megszűnik egyidejűleg a rabbiknak mellékjövedelme is és ugyanakkor fizetésüket is redukálják. Hangsúlyozza, hogy a jövőben semmit sem szándékszik az Iroda alelnöke nélkül tenni és ugyanezt elvárja *Freund Chajim* alelnöktől is. Támogatást kér és buzdító zárószavaival rekeszti be az országos végrehajtóbizottság gyűlését.

Jelenet a román kamarából

Bukarest. A konverziós javaslat vitája során, kedden *Catuneanu* professzor egész beszédében a zsidókat támadta, akik különösen, amint mondja, Máramarosban környékén bántanak el az adós paraszttal. Arverési hirdelményeket olvas fel parasztyagyonok elárverezéséről.

Singer zsidó képviselő: Olvassa fel a hitelezők nevét is.

Catuneanu: Amikor ezt nem publikálják, egészen bizonyosan zsidók.

Singer: Az ilju Cuza azt mondta, hogy népbankok és szövetkezetek a hitelezők.

Codreanu: Máramarosban csak zsidók hiteleznek.

Catuneanu: A zsidók az egyedüli szilágyosok a román népnek.

Singer: Tessék parlamentárisabb hangot használni és ne zsidózzon.

Codreanu: Csak a nevükön szólítottam magukat.

Singer: Jobban tudjuk, hogy hogyan hívnak bennünket. Különböztetnem szólnam magához.

Codreanu: Ha akar, kaphat két pofont.

Singer: Próbálja meg és duplán kapja vissza.

Catuneanu egy nyilatkozatot olvas fel, amely szerint egy Petrovna nevű községben valaki háromezer lejt vett fel kölcsön egy zsidótól és hitelezőre átvérezte.

Fischer József dr: Az adós nyilatkozata önnek bizonyíték? Hiszen ön a római jog tanára.

Catuneanu: Folytassunk le vizsgálatot.

Singer: Fz az egyedüli megoldás.

Catuneanu ezután hangoztatja, hogy a magyar uzoratórvény jó volt. Igaz, hogy a falusi román paraszttól kértek száz százalékos kamattal nyuztak.

Isac, a kamatellenes liga tagja: A magyarok ktszilágyozták a vérünket. Egyébként a magyar és a román bankok egyformán százszázalékos kamattal nyuztak.

Singer: Olyan bankok, akiknek igazgatóságában nincs egy zsidó sem.

D. R. Ioanitescu: Hallgasson oda *Isac* ur, tehát még sem csak a zsidók nyuzták a falusiakat.

Catuneanu tovább beszél zsidó uzorásokról.

Fischer dr: Ön nem ismeri Máramarost. A zsidók ott a legnagyobb nyomorban élnek és még ha akarnának sem tudnának uzorászkodni.

Két fiatal besszarábiai zsidó fiút a grancsárok kihurcolták a Dnyeszter jegére és borzalmasan megkínálták őket

Kisenev, február 28. A kisenevi „*Unser Zeit*” című zsidó lap, az ackermanni „*Posta*” című újság nyomán egy újabb besszarábiai „történetet” közöl. Eszerint az ackermanni *Bailis* testvéreket, a tizenhétéves *Mayert* és a 15 éves *Motelt*, akik Ackermannban a *Cherifska* utcában laktak, február 16-ról 17-re virradó éjjel grancsár katonák kiszétek ágyukból és először az őrségre, majd a Dnyeszter jegére hurcolták. Utközben találkoztak az őrség őrmesterével, aki ezt kiáltotta feléjük: Gyertek a jegre, hogy ott löjjelek agyon. Levették a Dnyeszter partra és ott az idősebbiknek a fejét a jégbe verték, majd visszavitték őket az őrségre, ahol a kommunistákról és a szökevényekről kérdezősködtek tőlük, többször elverték őket, kidobták a hóra, az újjukat az ajtószarokhoz szorították és egyéb kínzásokat követtek el rajtuk. Harmadnap adták át a két fiatal fiút a rendőrségnek, amely azután mindkettőjüket szabadlábra helyezte. A két gyermek anyját *Weisz Esztert* eszméllenre verték. A *Bailis* testvérek ügye nagy izgalmat keltett Ackermannban, ahol a rabbik tiltakoztak a kínzások ellen és *Rota* lupista értesítette a történetéről politikai vezérét, *dr Luput*, aki értesülésünk szerint ezen ügyben interpellálni fog a kamarában.

Landau: Mi átadjuk önnek az egész Máramarost.

Catuneanu: A havasok zsidó kézben vannak.

Landau: Nincs egy talpalatnyi havasunk sem.

Trifu dr: Mit beszél maga folyton közbe.

Landau: Maga teljesítse a köteleességét és csak tapsoljon.

Catuneanu: Minden házban van egy titkos korcsma.

Fischer dr: Ön sohasem volt Máramarosban és ezek mind kitalált mesék az olyan nagy gyermekek számára, amilyenek az ön hívei.

Catuneanu: Én képviselőjelölt voltam ott.

D. R. Ioanitescu: De meg is bukkott.

A berlini városi tanács kiutasítással fenyegeti a zsidó munkanélkülieket

A berlini zsidó hitközségi tanács elmúlt heti ülésén *Moses Waldmann*, a Néppárt képviselőjében kérdést intézett a hitközség vezetőségéhez, hogy van-e tudomása a berlini városi tanácsnak arról az intézkedéséről, mely szerint megvonta az összes zsidó munkanélküli családoktól a jóléti támogatását és hivatalosan is tudomásukra hozta, hogy amennyiben a továbbiakban is igényt tartanak a szubvenciókra, úgy a városi tanács kénytelen lesz őket kiutasítani. A tanács ezt a lépését azzal indokolta, hogy a krízis folytán előállt bevételi jövedelem apadása nem képes többé teljes mértékben elegendő tenni eddigi kötelezettségeinek és kénytelen ezen a téren is nagyszabású leépítéseket keresztülvinni. *Moses Waldman* tehát figyelmeztet a hitközség vezetőségét a közelgő veszedelemre és kérdi, hogy mit tett a tanács ennek a tervnek megakadályozására. A hitközség tanácsülésén szóbajöttek még azok az exczesusok is, amelyeket az utolsó időkben a zsidó külföldiek ellen is elkövettek. Így többek között napirenden van, hogy különböző indokokkal elszedik a hivatalos háfóságok az állandóan Berlinben tartózkodó zsidó idegenek utleveleit és pár héttel ezután, mint igazolásképpen idegeneket letartóztatják. A tanács elhatározta az erélyes intervenciót a zsidó munkanélküliek, valamint idegenek érdekében.

Királyi kitüntetést kapott Nimerower főrabbi 60-ik születésnapja alkalmából

Dr Nimerower bukaresti főrabbi a zsidóság szenátusi képviselője az elmúlt héten töltötte be hatvanadik életévét. Ebből az alkalomból a különböző zsidó szervezetek képviselői meleg ünnepségekben reszesítették a jubiláns főrabbit. A bukaresti Koral-templomban vasárnap délelőtti ünnepi istentiszteletet tartottak, amelyen a zsidó testületek képviselőin kívül résztvettek *Garlesteanu* tábornok és *Traian Alexandrescu*, a szenátus alelnökei, *Dem. Dobrescu*, Bukarest főpolgármestere, *Stancu Bradisteanu* kultuszminisztériumi vezérigazgató és mások.

A bukaresti hitközség nevében *dr. Fildermann*, a jassi hitközség nevében *Ilie Mendelssohn*, a bukaresti spanyol hitközség nevében *Josef Cohen* beszéltek. Majd *Stancu Bradisteanu* átnyújtotta az ünnepeltnek az uralkodó kitüntetését: a román koronarend nagykeresztjét. *Bradisteanu Jorga* üdvözlését tolmácsolta, majd *Nimerower* érdemeit méltalta, aki a romániai zsidó nép és a románység közötti közeledést szolgálta. *Miron Christea* patriarcha nevében *dr. Jocu* archimandrita tartott emelkedetthangu beszédet, majd a fővárosi üdvözlését *Dobrescu* főpolgármester tolmácsolta. A *Jewish Agency* nevében *Adolf Bernhardt* elnök méltatta *Nimerower* cionista tevékenységét, *Horia Carp* az UER, *dr. Mibashan* pedig a cionista szervezett nevében üdvözölték a jubilánst. Szombaton este a *Bne Brith*-páholy képviselői ünnepelték *Nimerower*-t.

Férfiszövet különlegességek

bámulatos olcsó
leszállított árakban

Havas & Grünfeld

posztóáruházában

Str. Avram Iancu (Kossuth utca 8)

Engross
Endeail

Cégünk szolidaritásáról kérjük meggyőződni

Itt: zsidó légy magyar és lépj be a Magyar Pártba! Ott: se föld, se diploma, se megélhetés, csak Erger-Berger...

Lapunk megjelenésétől kezdve mindég egyenes irányban haladt az irányban, hogy a zsidóságot ne engedje úgy kezelni, mint a Magyar Párt vokszállító alanyát és felvilágosítsa az erdélyi zsidóságot, hogy nagyfokú rövidlátásra vall, ha még mindég odaadja magát a magyarság eszközének. A zsidóságnak egyenes irányban, a zsidó nép kisebbségi élete felé kell tendálnia és mert a Zsidó Párt, amelynek népszerűsége, politikájának átülő ereje letette már gyakorlatban a vizsgát, most intenzíven kezdi propagatív és szervező munkáját, felhőrdülés észlelhető a Magyar Párt berkeiben. Felhívásaiban, (főként Biharmegyében és Nagyváradon) egyenesen figyelmezteti a zsidóságot, hogy neki eminens kötelességei vannak a magyarsággal szemben. Mert hiszen a zsidók magyarok és csak a rossz emberek mondhatják azt, hogy a zsidó és magyar nem egy. Egy test egy lélek. Így értelmezi a magyarpárti felhívás. És hogy ez a kis átlátszó lélekvasárlás még jobban ki-domborodjék, egy nagyváradai krajcáros napilap vezércikkben ostromozza azokat az „árulókat”, akik elhagyják azt a zászlót, amelyet „fennen kell lobogtassanak”. Ez a krajcáros, a külvárosi imádságos nénikék leibzurnálja természetesen összetéveszti a Keren Hajjeszodot a Zsidó Párttal, a belpolitikai célkitűzéseket, a cionista ideológiával. Nem dühösen, csak jószóval kell felvilágosítsuk ezt a lapot és mindazokat, akik talán olvasták volna azt a bizonyos cikket, hogy:

1. A cionizmusnak nincs semmi köze ahhoz, hogy szervezkedik-e a Zsidó Párt Erdélyben. És ha szervezkedik, hogyan, hol és mikor. Így tehát ne bántuk a cionista férfiakat, akik idejöttek Palesztina felépítése ügyében. Az épülő zsidó ország híve lehet olyan zsidó is, aki még mindég abban látja a zsidóság jövőjét, hogy a magyarság szerkerét tolja. Mert mit is tehet arról a sok bajjal és bizonyos körülmények összejátszása folytán válsággal is küzdő Zsidóország, hogy vannak még emberek, akik nem jutottak még az önfelismerés ama magaslataira, hogy disztingválni tudjanak jólfelfogott érdekük és egy fantom között.

2. Függetlenül a cionismustól meg kell ismételnünk azt, amit annyiszor elmondottunk már, s amelyet nem győzünk eléggé hangoztatni. A zsidóság útja Erdélyben, nem

azonos a magyarság útjával. Az erdélyi Magyar Párt hiába akarja tévhitben ringalni az ifteni zsidóságot. Hála az Urnak, vannak még lapok és vannak még hírek, amelyek az „anyaországból” jönnek. És ezek a hírek borzalmasan elszomorítóak, az erdélyi magyar zsidó „testvérekre”. Nem kell nekünk bombasztikus szöveget használni, nem a tollnak és szónak meggyőző erejét szembeállítani a magyar-párti szédítéssel szemben. Csak tényekre mutatunk rá.

Arra a tényre, hogy a magyarországi fehér terror már nem üti agyon testileg a zsidókat, azóta a zsidóüldözés civilizáltabb, de épen olyan, sőt talán még veszedelmesebb formát öltött. Nem beszélünk ezuttal a csunya és kárhóztos numerusz-klauzuszról sem. Sem arról, hogy semmiféle közszállítást zsidó nem kaphat. Arról sem, hogy nem veszik fel a társaságukba. Arról sem, hogy a zsidógyűlölet soha nem volt oly intenzív Magyarországon, mint a háboru óta.

Hanem csak azokat az adatokat ismételnünk, amely minden nem zsidó magyarországi lapban is fellelhető volt, alig néhány nap óta.

A magyar parlamentben olyan föld-birtokreform javaslatot terjesztettek be az elmúlt héten, amelyre Gaál Gaszton az mondotta, hogy kizárólagos célja az, hogy antiszemita legyen és azt akarja elérni, hogy zsidók rendes uton ne vásárolhassanak földet Csonkaországban.

Jól figyeljen tehát dr. Soós István, nagyváradai magyar potentát ur, aki figyelmezteti a nagyváradai zsidókat kötelességeikre, amelyekkel tartoznak a magyarságnak. Az a magyar „testvér”, akit itt ki akarnak és fel akarnak használni önző kis politikai játékaikhoz stábilizálnak, azok odaát másod, sőt harmadosztályú állampolgárok. Földet sem vehetnek, mint a középkorban. Csak burkoltan

adják be. Mint a numerusz klauzusz. De Gaál Gaszton elég régi és puritán politikus ahhoz és főleg nem zsidó, hogy elhittjük neki a törvényjavaslat antiszemita jellegét. Igaz, hogy a Sándor Pál ur és a dr. Dési Géza chanukai vezércikkirő ur, nem mennek ilyenkor el a magyar parlamentbe. Mert hiszen ők „magyar-zsidók”, tehát ebbe minden benne van. Még az is, hogy nem mennek el ilyenkor a gyűlésre. És a javaslatból törvény lesz, de azért te erdélyi „büdös-zsidó” csak rohanj a magyar pártba, mert az fogja kivívni minden javadat.

Meg a Molnár Ferenc esete a Nemzetivel. A világ minden színházában játszik Molnár darabbait, ő szerzett világhírt a magyar kulturának. Általa több ember ismerte meg szerte a világon Magyarországot és még hozzá jó oldaláról, több mint száz nagykövet útján, vagy a létesített „borházak” útján. De azért a magyar Nemzeti Színház nem meri előadani darabját, mert ő Neumann-Molnár Ferenc nem keresztény. És lehetne százszor olyan tehetséges az az áporodott vén és hülye akadémiai mentalitás, amely legutóbb is le vizsgázott a Vojnich díj kiadásánál, nem engedi sem őt, sem a többi zsidó tehetséget érvényesülni. Herczeg Ferencet, a svábot igen. De Molnár zsidót nem. Ehez mit szólnak ezek az erdélyi prókátorok. Akik szeretnék megtartani a zsidóságot trambulinnak.

Hát igen kedves magyarpárti keresztény és ott kuksoló zsidó barátaink. Bejelentjük ezuttal is, hogy igenis a lehető legintenzívebben fogunk a jövőben is dolgozni az irányban, hogy minden zsidó testvérünk a zsidó párthoz csatlakozzék. Addig nem fogunk nyugodni és addig nem tesszük vissza hüvelyébe kardunkat, amíg meg nem agítjuk a józan érvelések arzenáljával összes erdélyi zsidó testvéreinket. Hogy belássák végre, hogy nem lehet frivol játékot üzni, régi színes pántlikák megcsillogtatásával. Hogy végre odakonkludáljanak, hogy sem az erdélyi, sem a magyarországi gróf Bethlenektől nincs mit

Az Ön kívánsága:

1. Elsőrendű minőség.

2. A mai viszonyoknak megfelelően leszállított árak.

Ezt
nyújtja
Önnek:

GYARMATI ILLATSZERTÁR

Oradea, Kossuth-uca 8.

A ZSIDÓ ÉS A NŐ

Írta: Dr. SCHÜCK BERNÁT
temesvári orth. főrabbi

Ez a kis elmefuttatás nem arról akar értekezni, hogy a zsidóság mint vélekedik a női nemről és a házasságról. Erről az alap-gondolatokat lefektettem már: „A zsidó család otthon című” munkám eddig megjelent első kötetében, de tudhatja is mindenki, aki ismeri a zsidók többségének családi életét. Olvasmányaim közben e napokban a múlt század és talán minden idők egyik legnagyobb politikusanak, egyik legerősebb szervező talentumának, a német Bismarcknak életével és eszméivel foglalkoztam. Eközben a nagy államférfiunk egy különös — eleinte nagyon meglepő — gondolatára akadtam.

A népjog egykori hírneves tanára, Bluntschli ugyanis emlékirataiban: „Denkwürdigkeiten aus meinem Leben” — közli Bismarcknak egy előtte hangoztatott etimológiai teóriáját, amely így szólott: „Talán fantasztikusnak fogja ön tartani abbéli állításomat, mely szerint a népek, miként a természetben, férfiasak és nőiesek”.

Népek mint egyes egyének is férfiasak és nőiesek, véli a nagy államférfi.

Mi lehet ennek alapja? Van ebben igazság?

Ádámot az Ur egy személynek teremtette, de az emberek rendeltetésének megfelelően dualisztikus volt.

Plátó mithosza szerint Ádám férfi és

egyben nő is volt. Egy zsidó hagyomány is egyben azt regéli, hogy Ádám eredetileg férfi és nő volt egy személyben, míg az Örökkévaló el nem különítette Évát. Ezen elgondolásnak alapja a Szent Írás első könyvének 1, 27 és u. o. 2, 21 meg 5, 2 verse.

Legyen ám bármiként, egy biztos, hogy aki hisz az Egy-Örökkévalóban, aki a mindenséget alkotta és az embert teremtette, az az emberiség egységességét, az emberek egyenlő jogait, azonos létjogosultságát is elismeri, természetszerűleg vallva, hogy ő is Ádám apánk egyenes leszármazottja, utódja.

El is még mindig a mai napig az emberek ajakán a szólam: Nőies természetű, férfi, aki érzékeny, engedelkeny, nem erélyes, nem harcias.

Mint az egyedek között, úgy a népek családjában is van ilyen női természet.

Ilyen különösen a zsidó faj, mely Ádámnak fentemlített eredeti sajátosságát lelkületében némileg örökölte, megtartotta. Benne fentmaradt és tovább fejlődött ama eredetileg férfias és egyben nőies természet, mely Ádámot kezdetben jellemezte.

Ezt a teóriát egy újságcikkben részletezni és a zsidó fajra következetesen alkalmazni nem szándékom, csak egy pár nevezetesebb mozzanatot akarnék kiemelni, amely Bismarck nézetét bizonyítani látszik.

Az asszony passzív, türelmes, türelme-sebb a férfinál, sokat szenved el, többet a férfinál és a zsidók is minden népnél inkább kitűnnek türelmük által.

Annyi gyűlölet, üldözés, annyi vihar és zaklatás mellett árnyéka sem léteznék már istenadta, istenparancsolta türelme nélkül.

Az egyik helyen a zsidóság szaporodása, a másikon gyengesége, ennek a zsidóság különálló volta, annak alkalmazkodó képessége, hol állítólagos kommunizmusa volt az ürügy, hogy ellene támadtak.

Egyes tagjai, sajnos megtörnek, le is tördelőznek, de a törzs, akárcsak a szikla a tenger bős hullámlása közepett, szilárdan ellentáll minden viharok.

Lehet, hogy ez a képesség az Ur könyörületességén kívül még velünk született faji jellegünk is, de kétségtelen az is, hogy a viszonyok mostohasága megacélozott, sok dologra tanított és végtelenül bővítette tapasztalatainkat.

Passzív magatartást tanusítottunk mindenkorai üldözőinkkel szemben. Nem forrongtunk, nem csináltunk lázadást, bosszút sem álltunk, hanem ellenkezőleg: türtünk, szenvedve hallgattunk.

Milyen türelem, mennyi kitartás! Nincs más kifejezésünk rá, mint asszonyi türelem!

Az asszony ideális, optimista, kétségbe nem esik, míg a reménynek egy szálához is kapaszkodhatik.

A zsidó nép nőies természetét ez a tulajdonsága is bizonyítja. Nem volt vihar, mely a zsidó szívéből a reményt kitépni képes lett volna. Alig csendült a vihar, alig derült ki az égboltozat és alig küldé szét éltető, melengető sugarait a nap és már a

várni semmi jót a zsidóság számára. Szavazatszaporítónak, még párikassza gyarapítónak jó az a „zsidó”, még esetleg egyet ki is tesznek a kirakatba belőlük. De amikor a törvényekről van szó, hogy kié legyen a magyarországi föld, hogy ki legyen mérnök, orvos, ügyvéd, ha arról van szó, hogy azt a hétszilvafán termelt hejehujás, szolgabíró, urambátyámos urhatnám feudális és rohadt választójogos, panamás világot zsidómentesen csinálják, akkor a zsidókérdés, ott a kis magyar ivók aszfalainál az Erger-Bergerben kap méltó hangulatkifejezést.

Itt Erdélyben: zsidó testvér, aki ne hagyj magad elcsábítani oda, ahol természetesen nincs helyed. A Zsidó Pártba ne menj. Csak nyald a talpát jó Erdélyi Lapok Cuza dicsérő klikkjének. Hogy maguk között röhögjenek rajtad. Hogy kihasználjanak, amikor kellessz és azután facsart citrom módjára mondjanak neked egy ágyót, vagy egy halk — kuszt.

De odaát viszont, Erger Berger Schossberger...

Minden zsidó gazember!...

Zsidó Testvérek! Válasszatok. Hol a helyetek. Erger Bergerék, vagy ott ahova a természet rendje szerint tartoztok. A Zsidó Párt kereteibe. Testvér a testvérehez. Vér a vérhez. És nadrág ne döngölödjék se a kurta bagaria csizmához, se a lobogó gatyához, de még a dzsentrifácántollas kalapjához... Mert a vége az, hogy kinevetik és kirugják. Ha nem hiszik el ezt néhányan az erdélyi zsidók közül, menjenek utra, ott megláthatják.

Szól e cikkünk az összes Ergereknek és Bergereknek, Schossbergereknek és mindazoknak, akik e nevek helyét magyarsított ügyvédi, orvosi, vagy kereskedői cégtáblával áltatják magukat, hogy ők már nem erger-bergerek. Pedig azok. Majd ha azt a bizonyos „pofont” ők is megkapják, boldogan jönnek valamennyien közénk. Közénk: a zsidó párthoz.

csak a nagyok mértékével szabad és lehet mérni. Nem az emberek adnak szint a korak, hanem a kor az, amely sajátos bélyegét reányomja az emberre. Csak olyan nemzedékből sarjadzhatott egy ilyen bölcs, megértő férfiú, akinek lelke át van itatva a zsidó vallás mélyes szeretével, akinek tudását a hit és a tudomány alapozta meg s akinek lelki jóságát, jellembeli kiválóságát a zsidóság öröklétébe vetett messianizmusi hite alakította olyanná, hogy egy egész ország zsidósága hajlja meg előtte az elismerés és a tisztelet zászlóját.

Izrael törzsei külön-külön színű zászlók alatt táboroztak, de a zászló színei visszatükröztek azokban a drágakövekben, amelyeket a főpap viselt mellén, midőn megjelent teljes díszben az Ur előtt. Romániának négyféle zsidósága van, akik külön-külön kultúrában nőttek fel, de dr Niemerower lelkében visszatükrözik az itt élő zsidóság egysége. Mert egységesek vagyunk a haza iránti köteleltségteljesítésben, egységesek a szeretetben vallásunk iránt és egységesek abban a nagy küzdelemben, hogy itt, ebben az országban is az állampolgári jogegyenlőség elve érvényesüljön.

Ebben a küzdelemben élő példakép áll előttünk Niemerower főrabbi működése. Tudós, jámbor rabbi, akinek lelke szeretettel tele s akinek sok évtizedes működése áldásként hatolt Izrael népére.

Amidőn ez év február 28-án belépett az öregek sorába ő is, mert a 60-ik életévvel az ember belép az öregek sorába, s amidőn a regáli zsidóság szeretettel veszi körül a zsidó vallás szenátorát, aki méltósággal és bátorsággal védi meg ősi vallásunkat minden támadással szemben, akkor mi, erdélyi zsidók is el kell juttassuk hozzá a szeretetnek és az elismerésnek virágát. Igazi testvérünk volt bánatok idején, vezérünk a küzdelmek napjaiban és kristálytisza jelleme példaként szolgál arra, hogy tettek emberévé legyünk. Mert csak az az élet tartalmas, melynek célkitűzései az összességre hoznak békeséget és áldást.

Ezért kívánjuk, hogy a Gondviselés kegyelme áldja őt meg hosszú élettel, hogy továbbra is hirdetője legyen az összetartásnak, a vallásiránti hűségünknek, hogy alatta sorakozva eljussunk a békeséghez.

Legyen hordozója Izrael örök zászlójának, az egy élő Mindenhatónak, melyet soha el nem sodort a történelem áradata. Ezzel az érzéssel lelkemben köszöntöm atyai jóbarátomat, igaz testvéremet az erdélyi zsidóság nevében.

„Bál máászim”

Írta: Dr KLEIN MIKSA

az Országos Zsidó Párt erdélyrészi tanácsának ügyvezető elnöke

A babilonai főiskolák egyik tudós mesterétől azt kérdezték a tanítványok, ki az a férfiú, akit a tettek emberének lehet nevezni? Mire a mester azt felelte, hogy aki mindenben megfelelt köteleltségeinek a jótekonyság és közügyek terén. Ha ebből a szempontból nézem dr J. Niemerowernek, a bukaresti főrabbinak a zsidó vallás jogszerinti szenátorának a működését, úgy joggal nevezhetem őt: a tettek emberének.

A történelmi sorsfordulat folytán mi erdélyi zsidók a román impérium alá kerülünk a világháború után. Aki ismeri az erdélyi zsidóságnak lelki összeforrottságát Magyarországgal, csak az tudja értékelni azt a lelki levertséget, azt a nagy depressziót, ami urrá lett sziveinken. Nem is tudtuk elképzelni elhelyezkedési lehetőségünket az új államban, amelynek nyelvét nem értettük, amelynek kultúrája idegen volt nekünk, s amelyről nem sok jót hallottunk a tekintetben, hogy miképpen becsülte meg ott élő hitsorsosainkat. Ezek igaz tények; nem kell lelagadjuk, hogy együtt sirtunk az itt élő magyarsággal régi hazánk bukása miatt.

A zsidóság őszinte, szívből jövő hazaszeretét nem lehetett kétségbe vonni senkinek, mert ezt cselekvő áldozatkészséggel

és vértünkkel bizonyítottuk be.

De az élet parancsoló szava legyűrte a lelki fájdalmat és köteleltségünké tette, hogy minden fentartás nélkül, őszinte lélekkel csatlakozzunk az új impériumhoz, nem követelve a magunk részére sem többet, sem kevesebbet: mint az állampolgári jogegyenlőséget. Tehát csak annyit — amennyi jogunk volt, — amiben születünk, s amely minket joggal megillet.

Ezekben a válságos időkben, ezekben a nagy lelki konvulziók óráiban a Kárpáton túlról egy emelkedett szellemű főrabbi jött közénk elsőnek ide Erdélybe, hogy segítségünkre legyen, hogy bizalmat öntsön lelkünkbe és hirdesse nekünk a szolidaritás szükségességét az itt élő többi zsidó testvéreinkkel. Dr J. Niemerower volt az első regáli zsidó férfiú, aki belső lelki szükségletétől hajtván eljött közénk, hogy megvigasztaljon minket és bölcsességével megtanítson az életre. A nagy történelmi evolúció tanítását a bibliai példákkal világította meg és a zsidó történelem tanításait tartotta elibünk, hogy megbékélve léleekben, megtanítson minket az állampolgári köteleltségek komoly teljesítésére.

Sajátos egyéniség dr Niemerower, akit

zsidó szíve újra felüdült. Remény hatotta át egész valóját, új erőt kölcsönzött neki, új kedvet az élethez, az alkotáshoz. Nem csüggedett el.

Ez a nőies vonása a zsidóságnak sem fog sohasem elmosódni. Reményteljesen nézünk a jövőbe, bizton hiva, hogy a gyűlölet, a vad indulatosság és csuf irigység, a temérdek érdek romjain a szeretet, a józanság, a testvériség fog örök templomot emelni.

Az asszony lelki erejét, kitartását acélozza a tudat, hogy nagy rendeltetésére hivatott, szent missziót teljesít az emberiség körében, amint ezt kiváló nem zsidó tudósok is igazolják műveikben.

A nagy német filozófus, Hartmann Ede, aki híres pesszimizmusról és a zsidóság iránt érzett ellenszenvéről, ő is írja „A zsidóság a jelenben és a jövőben” című művében: „A zsidó az okos realizmus híve, anélkül, hogy az ideális célokat szem elől tévesztené. Jó tulajdonságai közé tartozik főleg, a józanság és mértékletesség. A zsidó ennek folytán türelmes, szívós és ruganyos is annyira, hogy szerencsétlenség őt megsemmisítőleg nem igen sújthatja. De munkás is, takarékos és tudományozomjas. Érteke a család iránt kiválóan élénk és szülői és gyermeki szeretete a legkifejlettebb. A zsidóság a praktikus adakozások klasszikus népe”.

Emelt fővel meg nem roppanó gerincsel álltunk ellen minden támadásnak, minden kísértésnek, mint a tisztaság nő.

AZ ÖSVÉNY

Volt egyszer egy falusi zsidó, aki a Bál Sém udvaránál élt és egyszer, engesztelő nap előtt, elhatározta, hogy átmeny a szomszéd községbe, mert ott akarta tölteni a félelmes ünnep napját. Utközben azután eltévedt egy rengetegben. Az utak elvesztek, az ösvények megszakadtak — s ő nem találta ki az erdő bozótjából. Az este pedig gyorsan közeledett, a fák felett már szürkébe borult az ég és nemsokára feltűntek a csillagok is az őszi mennybolton. A vándor kétségbeesett. Amint utvesztetten tévelygett az erdőben, végiggondolta az elmúlt évet, végig az egész életét, minden örömeit és nyomorúságát, hibáját, botlását, jótetését. Oh, de kevesek voltak a jótettei! És hányszor előfordult, hogy nem tette, amit kellett volna, — egyszer, igen, emlékezett rá, egyszer valakit meg is károsított... És hányszor hirtelenkedett, hányszor bántotta meg, akik javát akarták, hányszor nem értette meg mások nyomorúságát... És lám, most imádkozni szeretne és sirni, de nem tud. Mert az imát is mindig csak lemorzsolta, lélek, odaadás, őszinte hit nélkül — és most nem tudja őket elmondani. Nem tud egyetlen imát sem, egyetlen imát sem!

Szívét mély bánás és keserűség szorította össze. És ebben a pillanatban eszébe jutott a Bál Sém tanítása: Aki gyermeki, tiszta és igaz hittel csak egyetlen szót küld

az ég felé, csak egyetlen szót, vagy akár egyetlen betűt, — annak az imája kedvesebb lesz az Ur előtt ezer léleknélkül lemorzsolott hosszú imánál.

Amint ez eszébe jutott, mély szomorúsága egyszerre megnyihült. Megállott egy fa tövében, kitárta a két karját és felkiáltott:

— Ó, én Uram, lásd, nem tudom az imát, amit most el kéne mondanom. És ahogyan megszorodok és mégis bizakodó szívvel itt állok előtted, csak az imák betűi tódulnak az ajkaimra, csak a betűk, Uram, melyekből az ima szavai állnak, melyeknek önmagukban értelmük nincs, — csak a betűk Uram, és semmi más. De te Uram, ismered az imákat és tudod, mit szeretnék hozzád felkiáltani ezen a szomorú éjszakán az én elhagyatottságomból. Vedd hát a betűket tőlem, ó én Uram, kegyelmesen és szeretettel, mert a betűk is a te szolgálid és csak őket ismerem.

És aztán hallkan, de mély, mély áhítattal, elkezdte mondani az imák betűit. Végig ahány betűt csak tudott.

S ebben a percben a roppant fák meg rázkódtak, leborultak és felemelkedtek, összehajoltak és megremegtek, mintha a szélvihar rázta volna meg régi törzseiket. És ahogyan a vándor szétnézett, tisztas terület el előtte, mert a fák szétváltak, mintha megakarnák mutatni az utat. A tisztaság ösvény vezetett keresztül és a csillagok szikrázó fényénél felismerte a falut az erdő szélén.

HIREK

a „Népünk“ cikkeinek utánnomását csakis a forrás megjelölésével engedjük meg.

Naptár 5692

Péntek, Adar I. 26, március 4.

Szombat, Adar I. 27, március 5.

פרשת שקלים

Heti szidra: ויקהל

Heti háftóra: בן שבע שנים

Roschodes bentschen: מברכין הדודש

Roschodes: אדר שני Kedd március

8-án, Szerda március 9-én.

Szombat kezdete:

üzlet bezárás 5.55

gyertyagyújtás 6.05

Istentisztelet kezdete 6.10

Szombat befejezése 7.05

FELHIVJUK ELŐFIZETŐINKET, különösen azokat, kiket inkasszósainknak nem áll módjukban felkeresni, hogy hátralékos előfizetési összegeinket számunkra haladéktalanul küldjék be. Kérjük olvasóinkat, hogy nehéz munkánkban támogatásnak bennünket, hogy lapunkat akadálytalanul küldhessük a jövőben is címükre. A „NÉPÜNK“ kiadóhivatala.

Világosságot a tordavilmai rablógyilkosságra!

Szigoru ügyészi vizsgálat folytatását követeljük

Néhány hete annak, hogy lapunk hátsójain beszámoltunk arról a borzalmas kegyetlenséggel elkövetett gyilkosságról, amelyet a Dés közelében fekvő tordavilmai községben ismeretlen tettesek elkövettek. Megirtuk, hogy Blau Hermann 76 éves zsidó kereskedőt és feleségét éjnek idején saját lakásukban megtámadták és a szerencsétlen házaspár borzalmas halálusa után rablógyilkosság áldozatául esett. A kegyetlen brutalitással meggyilkolt házaspárra ezután a tettesek rágyújtották a házat, hogy a szénéégett holtesteken a nyomozás ne tudja megállapítani a gyilkosság nyomait. A tüzvész láttára azonban összefutott a falu lakossága és a száraz téli időben megindult a fáradságos tűzoltás, mely már a lángok hatalmas pusztítására való tekintettel, kizárólag csak a lokalizálásra szorított.

A nyomozás kezdetben valóban olyan következtetésekre jutott, hogy Blau Hermann és felesége a tűz áldozatai lettek, illetve a sűrű füst mérgezte meg őket.

A Nagyilondáról kivezényelt csendőrszakasz vezetője, Boros őrmester azonban páratlan ügybuzgósággal felelt neki a nyomozásnak és már az első napokban rendkívül jelentős nyomokra bukkant, amelyek kétségtelemé tették, hogy semmiesetre sem füstmérgezésről van szó, hanem páratlan raffineriával és körültekintéssel előre megfontolt szándékkal elkövetett rablógyilkos-

sággal áll szemben a hatóság. Boros csendőrmester megállapította, hogy néhány héttel a Blau házaspár meggyilkolása előtt meghalt a faluban egy aggastyán, akit életében Blau látott el mindennel és a temetésének költségeit is egymaga viselte. Ezzel szemben az agg és tehetetlen ember Blau Hermannra iratta a kis darabka földjét és szegényes kunyhóját, ellenszolgáltatásul azért, hogy Blau Hermann kötelezte magát, hogy őt élete végéig mindennel ellátja és temetésének költségeit is viselni fogja.

Az aggastyán halála után azonban megjelent Mociu községből egy Core Joan nevű napszámos, aki az elhunyt aggastyánnak rokona volt és visszakövetelte Blau Hermanntól a földet és házat. Blau Hermann kijelentette, hogy szívesen visszaadja mindkettőt, azonban térítse vissza számára az öreg eltartásának és temetésének költségeit. Core Joan erre azt adta válaszul, hogy majd visszafizet mindent, *de ez a fizetség véres lesz.*

E látogatás után pár napra történt a gyilkosság. Boros őrmesternek sikerült a legapróbb részleteket is tisztázni és így állapította meg, hogy milyen körülmények között és pontosan milyen időben történt a gyilkosság.

Boros csendőrmester ezután azonnal Mociura utazott, hogy ott folytassa tovább a nyomozást. Core Joan lakásán csak a leányát találta otthon és ennek vallomásából kiderült, hogy a gyilkosság éjszakáján Core Joan nem tartózkodott odahaza. A házkutatás azonban még ennél is szenzációsabb dokumentumokat produkált. *Véres inget találtak Core Joan lakásán, ahol kétségtelemé megállapítást nyert, hogy a véres foltok emberi vértől származnak.*

Boros csendőrmester ezek után tartóztatta Core Joant, aki azonban a tanúvallomások és kézfogható bizonyítékok dacára, még mindig tagadásban van. Core Joan jelenleg a dési ügyészség foglya és ezzel befejeződött a hatóságok részéről a vizsgálat, amely azonban még korántsem mondható teljes munkának és semmiesetre sem nyugtathatja meg a zsidó közvéleményt.

Közludomásu tény ugyanis az, hogy a brutális gyilkosnak büntársai is vannak, amely pontra azonban már nem terjeszkedett ki a vizsgálat.

Amidőn minden becsülésünk a derék és hivatása magaslatán álló Boros csendőrmesteré, aki az ügyhöz méltó buzgalommal és becsülettel vezette le a nehéz nyomozást, ugyanakkor sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a Blau házaspár gyilkosságának iratsomója ezidőszereint ad akta porosodik az ügyészségi bürokrácia doszádjában. Mert az ügyészségi vizsgálat korántsem mutatott annyi érdeklődést a zsidó házaspár rablógyilkosságával kapcsolatban, mint például, amilyen szigoruan bevizsgálta a feketeszesz problémát legapróbb részleteiben is. És csak emlékeznünk kell a Bukarestben elkövetett Grivița uti gyilkosságra, hogy észrevegyük azt a nyomozási különbséget, amely a két eset kapcsán adódott. A Grivița uti gyilkosság alkalmával, amikor a bestiális gyilkosok keresztény emberek életét oltották ki, a bukaresti rendőrség több mint 400 letartóztatást foganatosított és minden szálat a legapróbb részletekig megvizsgálta, hogy teljes világosság derüljön a rablógyilkosságra.

Hogy állunk azonban a Blau házaspár meggyilkolásával? Core Joan gyanúsítva van a gyilkossággal, de semmi sem bizonyos. A gyanu még nem bizonyított és a nyomozás megrekedt ennél az egyetlen pontnál. Az eredmények vérszegények. Nincs eléggé tisztázva az sem, hogy Valogár nevű, szeretett helyett, gyűlöletet prédikáló gör. keleti pap, ki az ottani cuzistáknak képviselőjelöltje volt, miért igyekezett a csendőrséget nyomozásában félrevezetni. A büntársak még szabadon járnak és nem bizonyos az sem, hogy valaha is utóléri őket az igazságszolgáltatás keze.

Egy azonban kétségtelemé: a Blau házaspárt borzalmas módon meggyilkolták.

Ki? Hogyan? Miért? — Ezek a kérdések könnyen megoldódhatnak, ha a további vizsgálat a zsidó házaspár gyilkosságát komolyan megtorlandó tettek fogná fel. Ezt a komoly felfogást azonban nem látjuk.

A zsidó közvélemény azonban feleletet vár e kérdésekre. A nyomozás, illetve a vizsgálat nem állhat meg ennél az eredménynél és fel kell tárja a borzalmas kegyetlenséggel elkövetett rablógyilkosság legapróbb részleteit is.

— Mordechai Ben Ami 78 éves korában elhunyt.

Jeruzsálem. A napokban hunyt el Jeruzsálemben az ismert orosz, jidisch és héber író, Mordechai Ben Ami. A hírneves író már 1924 óta él Palesztinában. Ben Ami 1854-ben született Werchowkában. A nyolcvanas években a déloroszországi pogromok idején az egyedüli volt, aki megszervezte a zsidó önvédelmi gárdát. Emiatt Ben Aminak Oroszországból emigrálni kellett és Genfben telepedett le, ahol orosz nyelven zsidó történeteket írt. A Chowewe Zion mozgalom egyik aktív szervezője volt. Ennek kapcsán számos elbeszélést írt az uti tapasztalatairól. Először jidisch nyelven jelentek meg az írásai, majd ő maga fordította át ezeket héber nyelvre.

— Politikai szakadás a zsidó képviselők között Lengyelországban.

Varsó. A lengyel parlament most tárgyalja az 1932-es év államháztartás költségvetését, melynek során a zsidóság képviselői ellenlétes álláspontot tettek magukévá. Dr Thon, a zsidó parlamenti klub nevében kijelentette, hogy nem azonosítja magát a költségvetéssel és így tartózkodni fog a szavazástól. A zsidó nemzeti tanács elnöke, J. Grünbaum képviselő már tovább ment és dr Rosenblath képviselőtársára nevében is szóváltette, hogy mindketten ellene szavaznak a költségvetésnek. Ezzel szemben az Aguda képviselőiben Rabbiner Lewin kijelentette, hogy ő azonosítja magát a büdzsével és együtt szavaz a kormánnyal. Hogy azonban a szavazási anarchia még nagyobb legyen, dr Rosenblath képviselő előző állásfoglalásával ellentétben távolmaradt a szavazástól. Itt említjük meg, hogy az „Al Hamischmar“ radikális cionista szervezet, melynek vezetője Grünbaum képviselő, feloszlott és a volt vezetőség hozzájárulásával egy új csoport alakult „Allgemeine Zionisten Verband“ megjelölés alatt.

— **Karbin tűz alatt.** Néhány hete már, hogy Karbin a keletkínai vasut legfőbb pontja a japán hadműveletek következtében állandó pergőtűz alá került. A japán csapatok megszállták ugyan a várost, azonban a kínai hadsereg még mindig szívósan ellentáll és Karbin határán állandósultak az ágyutűzök. A zsidóságot a kínai-japán csatározások annyiban érdeklik, hogy ez éppen a zsidó temető közelében történik és a sűrű golyózápor teljesen kiforgatta és összerombolta a zsidó sírokat. Egyes koporsók ismét a földszintre kerültek és a holtestek szétszórva fekszenek a temetőben. A csatározásoknak eddig is sok karbini lakos esett áldozatul, mindezideig azonban közöttük egyetlen zsidó sincs. A zsidó temető feldúlása a vallásos zsidó lakosság között nagy megdöbbenést keltett és az elmúlt héten, amikor néhány napig viszonylagos fegyverszünet uralkodott, a zsidó hitközség temetkezési intézménye gondoskodott arról, hogy a nyugalmukban megbolygatott halottak ismét visszakerüljenek a sírjaikba.

Takarításra

festék, lack- és kefeárut
előnyös árban csak

STERN S. ENDRE

kefegyáros és festéknagy-
kereskedőnél szerezhető be

Strada Nicolae Iorga (Zöldfa-ucca) 10
Telefon 578 Telefon 378

Menorák Harang
Gyertyatartók, védjegy!

Ezüst serlegek,

Ezüst evőeszközök,

Templomi kegyeszerek,

bármily művészi kivitelben
legolcsóbb árban.

Gyártása és eladása:

„Tacamul“

ezüstáru gyárban

Cluj, Str. Gen. Neculcea (Kornis-ucca) 6.

HETI GLOSSZÁK

**Csökönység miatt —
éheznek szegény vallásos zsidók Marosvásárhelyen**

Marosvásárhelyről kell ezúttal írjunk. Furcsaságokról, melyek bizonyos különleges ízt adnak ennek a székelyföldi fővárosnak. Eddig azt olvastuk újságok színes riportjaiban, hogy valami flekken nevű ételt tudnak ott jól készíteni. Nos, hát nekünk zsidóknak, ha már valami ételről van szó, itt ezért nem pocsékolunk betűt, legfeljebb a szakácskönyvekben. Ételről van szó, amelyet a vásárhelyi zsidók akarnak adni azoknak, akik különben éheznek. Ne köntörfalazzunk. A Zsidó-Népkonyháról van szó, amely alig néhány héttel ezelőtt nyílt meg és máris két vallási frakciónak adózó tülkedési helye. A differencia lényege röviden az: hogy a statusqo alapján álló hitközség nem akarja megengedni, hogy a Népkonyha konyhája a szigorubb, tehát az orth. ritusnak is megfeleljen. Bár — mikor a pénzt gyűjtik és gyűjtötték hozzá, akkor szívesen vették a marosvásárhelyi orthodokok pénzét is. Mindenütt a világon, ahol kétféle rituálé létezik egy városban, ott természetes az, hogy a szigorubb ritust követők gusztusa és kíváncsága szerint rendezik be azt, mert az egészen „streng” konyhából mindenki ehet, de fordítva nem áll az eset. Csodálkozunk, hogy dr Löwy főrabbi ur, akit különben nagybecsűlünk, ilyen hatásköri túltengést vindikál magának. Jó lenne a béke, de még inkább az éhező orth. felfogású vásárhelyi szegények szempontjából, ha a konyha rituáléját átengedné az orthodoxoknak. Mert hogyan meri magára venni annak az ódiáját, hogy orth. zsidók pénzén is szutenirozott Népkonyha ajtaja előtt az orth. szegények éhesen elodalognának?

Aminthogy csodálkozunk azon is, hogy dr Löwy főrabbi ur a „preszlizs” miatt azt akarja, hogy a nagyváradi orth. hitközség főrabbija és híresen konzervatív rabbinátusa felügyelete alatt dolgozó pászkasütődébe, hitközsége tagjainak ellenzése dacára, Vásárhelyről küld egy „megbízható” ellenőrt, aki a kásrusz szempontjából jelen kell legyen majd a hitközsége részére sütendő pászka elkészítésénél.

Ejnye, ejnye főtisztelendő ur! Minden tiszteletünk az Öné, de ez épen oly furcsa, mint amikor egy kongresszuson Nagyváradon időzött és a nagyváradi rabbinátus egyenes felügyelete alatt álló vendéglőben azért evett csak halat, mert mint mondá, ha az orthodoxok nem esznek az én sechitámból — én sem eszem az övékből. Mi elhisszük azt, hogy dr Löwy főrabbi ur megbízható, de ha statusqo hitközség élén áll, akkor le kell vonni minden irányban a konzekvenciákat. Ahogy meg kellene ezt tenni annak a világhírű gaonnak is, aki esetleg bármily neológ, vagy statusqo község élére állana.

Főrabbi ur, vegye talán nem leckének tőlünk, csak szíves megemlékezésül, hogy az ugynevezett „bizalnatlanság” nem Önnek szól, hanem a szónak, amely a községe neve mögött, vagy előtt van. És amint a gojok is szokták mondani: noblesse oblige! A statusqo-ság kötelez. Ez esetben egy kis koncesszióra, amelyből csak jó fakadhat.

Gjurgenovaci Rosenberg Herman megtért „őseihez”

Lapunk multheti számában a Glosszákban megemlékeztünk egy elhunyt uriaszszonnyról, aki díszkréten és előkelően a református temetőbe távozott az élők sorából. Most megint hírt adhatunk egy „megtért” emberről, aki Száva rend nagykeresztel és a spanyol polgári érdemkeresztel viselte „Rosenberg Herman” neve mellett, amely előtt egy nemességi prédikátum is akasztódott. Még ezekhez hozzá, egy gazdag vállalkozó is volt Jugoszláviában, a Nasici Nanningyár Rt. vezére. Meránban halt meg

Tanuljon Ön is a más kárán!

Csak képesített szakembernél dolgoztasson, mert ugyanazért a pénzért a legjobbat kapja

Bémer-tér 2.

Telefon 2-17.

Liliom ucca 5.

VÉGH ruhafestő és vegytisztító

és halála hírére megkondultak az összes tőzsdék árfolyamjegyző harangjai, meg néhány római katolikus templom nagyharangja. Mert bizony-bizony ez a zsidó előkelőség, aki sokhelyen nagyon imponálható, nem „őseihez” tért meg, hanem a római kath. anyaszentegyház rituáléja szerint temetődött el.

Nem tehetünk róla, ha szóvátesszük azt, hogy voltak olyanok, akik a multheti hasonló tartalmu cikkünk miatt szemrehányást tettek nekünk, amiért megirtuk valaki halála után, kitérését. Bizony, bizony azokon nem is tudunk változtatni. De vannak sokan még, akik itt próbálnak még életükben lassankint áttevezni más egyházakba. Ahogy Budapesten is csaknem négyszázan hagyták el a zsidóságot. Igaz viszont az is, hogy hála annak az öntudatrabredésnek, amely itt Erdélyben megindult az impériumváltozás után, következménye lett az, hogy nincs kitérés Erdélyben, illetőleg számarányunknak megfelelő, igen-igen minimális a számuk. De azért szóvá kell tenni egy zsidó lap hasábjain, hogy a zsidókat momentóként emlékeztesse arra, hogy undor és bizonyos rossz érzés fogja el annak hallatára, vagy olvasására, hogy akad itt is, meg másutt is, olyan zsidó (igen zsidó, zsidó ezerszer is zsidó) akit hívjanak bárhol is, legyen az örült spanyolrend birtokosa, mégis a római katolikus vallás szertartásai szerint temetési el magát.

Mily szép is lehet abban a csendes fűzfás temetőben; és hogy röhöghet rajta egy valódi keresztény, amikor olvassa a sirkövön: Rosenberg Herman. Hermus mint katolikus. Még Szentpéter is csóválhatja nagyon a fejét, mikor bementje ezt a roppant destruktív, hogy ugymondjuk „zsidós” nevet. Gjurgenovaci Rosenberg Herman régi hitsorsosaid nevében kívánunk neked: jó éjszakát!

„Miss Hungária” és a pesti Izr. Nőegylet bálja

Mint a báli krónikákból olvassuk, Lampel Ica, az idei „Miss Hungária” megjelent a pesti Izr. Nőegylet bálján. A bálon többek között jelen volt Stern Samu, a hitközség elnöke, Vészi József, Dési Géza, Baracs Marcelné és még több hitközségi vezető egyéniség. Lampel Ica megjelenésében csak az volt a furcsa, hogy a derék Miss papája — mint azt a „Népünk” mult heli számában megírta — a Miss megválasztása alkalmából szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy leánya — római katolikus vallású. Készséggel elismerjük, hogy a Miss papája és mamája — még nem római katolikusok. De mégsem értjük a pesti Izr. Nőegylet. Miért hívta meg a Miss? Talán követendő példának akarta odaállítani a bál zsidó lánypublikumának többi „miss-jelöltjei” elé, mondván: látjátok, gyerekek, ha jók lesztek, megnőtök és kikeresztelkedtek, olyan nagy karriert fogtok befutni, mint Lampel Ica?! Hiszen ez a tanítás, nem mondjuk, esetleg hasznos, de pont a pesti Izr. Nőegyletnek kell azt hangoztatnia? Hát miért izraelita az a nőegylet?

— Áldott állapotban levő nők és ifjú anyák a természetes „Ferenc József” keserűviz használata által rendes gyomor-és bélműködést érnek el. A modern nőgyógyítás főképviselei a Ferenc József vizet igen sok esetben kipróbálták és kivétel nélkül gyorsan, megbízhatóan és fájdalom nélkül hatónak találták. A Ferenc József keserű viz gyógyszerárakban, drogériákban és fűszerüzletekben kapható. 10

— **Newyorkban hirtelen meghalt Aschkenasy volt nagyváradi rabbi.**

Joel Aschkenasy, a két évvel ezelőtt Newyorkban megválasztott kerületi főrabbi hétfőn hajnalban hirtelen meghalt. A hírneves rabbi több mint egy évtizeden keresztül itt élt Nagyváradon. Itt érte az a meglisztelő meghívás Newyorkba, ahol Newyork egyik kerülete főrabbiának választotta. Őt esztendővel ezelőtt történt ez és akkor Aschkenasy rabbi három évet töltött az Ujvilágban. Két évvel ezelőtt rövid pár hónapos váradi tartózkodás után újból kihajózott Newyorkba. A mindössze 48 éves rendkívül nagy műveltségű világhírű talmudtudós, aki különben családfáját egészen Salamon királyig tudta visszavezetni, mostani newyorki tartózkodása alatt nagyon sokat betegeskedett. Éppen betegsége miatt készült vissza Nagyváradra és már a hajójegye is meg volt váltva a Brémenre. Egyik fia, aki Váradon lakik, olyan értesítést kapott legutóbb, hogy édesapja március közepén már itthon is lesz. A mult héten súlyos gyomorbántalmakkal szállították be az egyik newyorki szanatóriumba, ahol súlyos műtétet hajlottak rajta végre. Az operáció azonban már nem segített. Joel Aschkenasy főrabbi meghalt. Nagy részvét mellett temették el Newyorkban. A világhírű rabbi váratlan halála a nagyváradi zsidóság körében is mély részvétet keltett.

— **Mizrachi élet Amerikában.**

New-York. Az amerikai Mizrahi szervezet most tartotta szokásos évi konferenciáját, ahol elhatározták, hogy ez évben is 250.000 dollárral járulnak hozzá a palesztinai mizrachi intézmények támogatásához. Gedaliah Bublik a Mizrahi szervezet amerikai elnöke elnökségéről lemondott. Bublik előzőleg szerkesztője volt a „Togblatt” jidischen szerkesztett napilapnak, míg most a „Jewish Morning Journal” angolnyelvű napilapot szerkeszti. Egyike azoknak, akik létrehozták az amerikai Mizrahit és mindenkor a Rabbi Meir Berlin nyomdokain haladt.

— **Súlyos konfliktus a jeruzsálemi héber egyetem vezetői és a revizionista diákszövetség között.**

Jeruzsálem. Norman Bentwics előadásával kapcsolatban, melyet február 10-én tartott meg a jeruzsálemi héber egyetemen, súlyos konfliktus keletkezett az egyetem vezetői és a revizionista diákszövetség között. Norman Bentwics ugyanis elvi álláspontjai miatt nem szimpatikus a revizionista ifjuság előtt, mely azt azzal is kifejezésre juttatta, hogy az előadás napjának délelőtti manifestumokat terjesztett az egyetem falai között Horman Bentwics előadása ellen. Ennek során az egyetemi tanács sürgős konferenciára jött össze, ahol több revizionista diákok, akikről kétségen kívül megállapítást nyert, hogy résztvettek a röpcédulák terjesztésénél, 1 évre kizárták az egyetemről. Kimondotta továbbá az egyetemi tanács, hogy a jövőben nem ismeri el a revizionista diákszövetséget és nem vesz tudomást a létezéséről. A revizionista diákság között természetesen nagy megütközést váltott ki az egyetemi tanács határozata és ezútszerint az izgalom a tetőfokra hágott. A konfliktust még az a körülmény is súlyosan komplikálja, hogy egy másik revizionista diákcsoport is azonosította magát a kizárt diáktársaikkal és bizonyosra vehető, hogy az egyetemi tanács ennek kapcsán újabb revizionista diákokat fog kizárni az egyetemről.

— **Egy kereskedő házaspár tragédiája.**

Tragikus haláleset tartja izgalomban Nagyszentmiklós társadalmát. Engel Mihály nagyszentmiklói tekintélyes kereskedő és neje két gyermeküket veszítették el négy nap leforgása alatt. Vörheny áldozatai lettek a köztisztviselőben álló kereskedő gyermekei. A gyilkos kór előbb a 18 éves Imrét, majd négy napra rá a négyesztendős Janikát ragadta el az élők sorából. Koporsójuk fölött dr Feldmann Sámuel nagyszentmiklói főrabbi tartott könynyekig megható gyászbeszédet. A gyászoló szülők iránt városzerte hatalmas részvét nyilvánult meg.

Szatzmári zsidók utja

Történeli tanulmány a szatzmári zsidó község múltjából. Írta: Dr Stern Mór. Satu-Marc. Szerző kiadása.

A szatzmári gálut néhány századát veli elénk dr Stern Mór szatzmári ügyvéd 9 ivre terjedő könyvében. Stern doktort eddig csak nagy és mély tudásra valló újságcikkeiből ismertük, tudtuk róla ezenfelül, hogy kiváló cionista, elsőrangú szónok, de hogy mint történész is az első között áll, arról csak most győződött meg bennünket. Stern dr a zsidóságunk ama régi gardájába tartozik, amelynek az ismeretek bővítése, a köztér való tevékenység lelki gyönyört okoz. Fest, rajzol, héber grammatikát buj, mélyenszántó cikkeket ír, magasszárnyalású beszédekkel tart, héber iskolát, zsidó sportegyesületet alapít, régi sarkok feliratait böngész, hitközségi harcokat vív, palesztinai propagandát üz és közben magamagáról megfeledkezik. Ez az önzetlen, másoknak élő típus, sajnos, kivészőfélben van, csupán egy-egy ritka, becses példány húzódik meg itt-ott a zsidótelepek városokban. És ezeknek legértékesebb maradványa Stern Mór dr. Ezek a csendes tevékenységük dacára is visszavonult emberek a zsidóságunk ama bizonyos lamedvavajjalhoz hasonlíthatók, akik a gálutvilág rozszant oszlopait tartják.

A Szatzmári Zsidók Utja olvasása fajdalmas húrokat pendít meg bennünk, elszorul a szívünk, amidőn a magyar gálut egy-egy sötét pontja ködlik fel előttünk. Olykor meg, ha azt látjuk, hogy a mostaninál még rosszabb is volt valaha, a vigasz balszamát nyújtja felénk.

A zsidó, mint mindenütt, Szatzmáron sem volt szívesen látott vendég. A keresztény céhmeserek félték a zsidó leleményességétől, a konkurenciától. De el is érik mihamar céljukat, mert míg az 1735. évi kimutatás 17 szatzmári zsidóról szól, néhány évvel később a királyi levél már a zsidók kiküszöbölését rendeli el.

Jakab Márton hiába folyamodik gyertyamártogatási engedélyért, a bölc magisztrátus nem enged és inkább becsukott szemmel nézi, hogy az egyetlen keresztény gyertyamártogató a város lakosságát kiuzsorazza és a tanács által megmaximált áraknak fittyet hányjon.

Egy-egy halvány fénysugár is csillog felénk Szatzmár városának múltjából, amidőn azt olvassuk, hogy a szatzmári városi tanács elutasította a székesfehérváriak átiratát, melyben a zsidók polgárosítása ellen hívja fel egységes akcióra.

Érdekes, hogy a szatzmári hitközség templomtelek vételére épen a káptalan pénztárából vett fel 240 pengő kölcsönt. A hitközség legrégebb mérlegéből azt is megtudjuk, hogy 1853-ban 27 pengőt fizetett túlelmi adó fejében a zsidó főbíró utján. A metsző dotálásáról is érdekes adatokat találunk benne. Így évi javadalmazása 153, lakbéré 32 pengő volt, ezenfelül még a főünnepeken való előimádkozásért 10 pengőt kapott. A főrabbi évi fizetése bizony csak 184 pengőre rugott, amiből akkortájt sem igen lehetett nagyokat harapni.

Stern dr alapos ismerője a szatzmári zsidóságunk és könyvében életének minden mozzanatáról beszámol és hü képet ad. Hibázlatom azonban, hogy míg a volt hitközségi iskolának egy egész fejezetet szentel, a tarbut héber elemi népiskolának, amelynek pedig hosszú éveken keresztül elnöke volt, még egy kétsoros emléket sem állít, pedig a Tarbut iskola nagyobb népkultúrmissziót teljesített rövid fennállása alatt is, mint az asszimiláció felé kacsingató izr. iskola, amelynek egyik vezető tantónak gyermekei a zsidóságnak hátatfordítottak. A Tarbut iskola, ha nem is volt a hitközség tulajdona, zsidó intézmény volt és a tanulóknak 99%-a orthodox házakból rekrutálódott. A Tarbut iskoláról csupán csak mellékesen, egyik csillogos megjegyzésben esik szó, midőn a szerző megemlíti, hogy Reiter Móric hitközségi elnököt — aki egyúttal a Mizrachit elnöke is volt (ezt nem idéztem) — mizrachista elvlársai megtámadták, mert a Tarbut héber elemi iskola megerősítése helyett hitközségi elemi iskolát alapított, amelyben még fakultatív héber oktatásnak sem biztosított helyet, továbbá mert a Mizrachit templomegyesület alálámasztása helyett, más zsidó egyesületek alapítását és fejlesztését mozdította elő. Az ulókor azonban tájékozatlan marad afelől, hogy mi is volt tulajdonképpen az a bi-

zonyos Tarbut iskola, csupán annyit fognak sejtetni, hogy egy a magas hitközségi politika, amely akkoriban a Mizrachit jelszóval kacérkodott és karpintolt magának mandátumokat és talán nagyon helytelenül bárt el vele.

Stern dr egyébként kiváló munkát végzett, alapos, felkészültség és ragyogó stílus jellemzi minden sorát. A könyv nemcsak szatzmárit érdekel, más városok magyar nyelvű zsidósága is érdeklődéssel fogja olvasni. Stern Mór nem veszi fel a tudósok fővegét, mindenkihez szól és ezért el is fogja olvasni mindenki, mert stílusa kedves, finom, lebilincselő, azoknak számára is, akiket egyébként a történeli tanulmányok nem szoktak érdekelni.

Nem tartozik ugyan e cikk keretébe és akinek érdekében szólok, talán ki se fogja magának kérni az illetéketlen beavatkozást, de mégis meg kell mondanom, hogy a Stern dr értékét nem szabadna Erdély zsidóságának elkallódnia, kiaknázzatlanul hagyni. Stern dr nem arra a pályára született, amelyet életcéllá, megélhetéssé magának választott. Ő tudós ember, aki nem tud tülekedni, a kenyérért harcot vívni, tulságosan szerény, rajongó, akit az élet malomköve egykönnyen szétmorzsolhat. Ha a zsidó népnek még nincsenek olyan alapítványai, amellyel az ilyen emberek tudományos munkálkodását jutalmazhatná, talán ki kell számára olyan elhelyezkedést, ahol a zsidó kultúrát gondtalanul gazdagíthatná.

Reméljük, Stern dr nem áll meg a szatzmári zsidók utján, hanem tovább hatad Erdély, Bánát zsidó vértől áztatott, fájdalomtól, szenvedésektől a múltban és a jelenben hangos utjain, feljegyzi a gálut szomorú emlékeit egy boldogabb kor számára. A könyv egyébként a szerzőnél kapható Szatzmáron. (Orsova) Löwenkopf Kálmán.

A nagyváradi Árvagon- dozó matinéjének nagy sikere

Vasárnap délelőtt 11 órakor igen disztigvált közönséggel telt meg a Kereskedelmi Csarnok nagyterme. A váradi zsidó társadalom legjobbjai jelentek meg, hogy hozzájárulásukkal és megjelenésükkel jelezzék azt, hogy együttesen az elhagyott és segítségre váró árvagyermekkel. A megnyitót Hegedüs Nándor kamarai képviselő mondta el. Közvetlenül adta elő azt az adakozási készségeit, amely minden zsidó eseménynél megnyilvánul. A zsidó ad templomban, temelésnél és esküvőnél egyaránt. És ha a zsidóság azt akarja, hogy ne öltönn testet az anafabéizmus soraiban, amelynek hiányára oly régóta büszke, akkor igyekezzék megmenteni elhagyott ifjúságát.

A megnyitót után dr. Tomaszoffné Sarah asszony lépett a pódiumra. A zongoránál D. Eichner Ilona ült és nagyszerű precizitással kísérte az előadó művésznőt. Dr. Tomaszoffné, aki Pozsonyban lakik, nem ismeretlen a szlovénközi és a magyarországi pódiumok közönsége előtt. Nagyváradon először szerepelt koncerten, bár éveket itt élt városunkban és az első héber kurzusokat vezette annak idején. Most azonban mint énekesnő mutatkozott be és hűvös kritikái szemmel mérten is — igen nagy és általános siker mellett. Hangja és az előadott kis zsidó piécek ujdonsága, melyeket héber és német, meg jiddis nyelven adott elő, valósággal frappírozta a publikumot. Néhány dalt olaszul is franciául is énekelt. Az előadott dalokat meg is újrázák. Nagy hatást váltott ki többek között Patai József Szulamith látod a lángot című énekes költeményével. Gyönyörű hanganyaga, iskolázottsága, kedves előadóképessége valósággal predestinálják arra, hogy a hangversenydobogón állandóan szerepeljen.

Utána Steier Ilka urleány adott elő nagyon finoman verseket. Egészen sajátos interpretációban mutatja be Ady-nak verseit, hangjának melegsége, disztigvált egyénisége élénk tapsra ragadtatta a közönséget. Utána dr. Ligeti Ernő kolozsvári újságíró és író beszélt a jótékonyaságról, mint magasabb etikai kötelezettségről. A családi élet dualizmusáról, amely a négy falon belül a családi szeretetben, künn pedig egy-egy nagyobb „családnak” baját és hibáit akarja a kollektív segítséssel enyhíteni. Előadása mindvégig magas színvonalú volt. Dr. Ligeti nemcsak mint kitűnő író, hanem mint mélyen gondolkodó előadó is bemutatta a váradi közönségnek.

A megrendezett matiné műsorának összeállítása és beszerzése azok jóízűségét dicséri, akik rendkívül sokat dolgoztak annak sikerén és meg is állapíthatjuk, nem eredménytelenül.

A zsidó önvédelemért! Páris.

Február 24-én tartotta meg Jabotinsky Párisban nagyszámú hallgatóság előtt előadását részint az általános antiszemizmusról, részint pedig a zsidó önvédelemről, valamint a Tel-Chaj mozgalom céljairól. Jabotinsky hangsúlyozta, hogy elmúlt immár az az idő, amidőn szükségszerűen bele kellett nyugodnia a zsidóságnak, hogy az idegen antiszemita népek áldozati bárányai legyenek. Csak ha a zsidó tömegek megmutatják a pogromhősöknek, hogy öleik nekik is kemények és tudnak bánni a fegyverrel, csak akkor következtetik el a béke állapota. Szükség van tehát egy szisztematikus önvédelmi politikára és a zsidó tömegek felfegyverzésére. Jabotinsky ezután hosszasan és erőteljes szavakkal ismertette programját. A több mint ezerfőnyi hallgatóság lelkesen ünnepte a revizionista vezért.

— **A negresti hitközségben** duló egyenlenségekről előző lapszámunkban már írtunk. Most más oldalról ugy informálnak bennünket, hogy a negresti rabbi a nála megjelent delegációnak oly javaslatot tett, hogy a kultusziszviselők fizetési redukciója folytán előállott differenciák elbiralását terjesszék a Szatzmáron székelő 3 tagu világi választottbíró-ság elé. A kultusziszviselők azzal érvelnek, hogy egy 5 családtagból álló metsző, kinek fizetése a múltban hetenkint 800 lei volt és abból már egy izben levontak redukció utján 100 leit és a mostani 30%-os fizetésleszállítással az mindössze 490 leit lenne ki, ezen összegből megélni nem tud. Részünkről helytelenítjük az ügyeknek ily módon való teljes kiélezését és felfogásunk szerint a kultusziszviselőknek, már azon misszió folytán is, melyet hivatva vannak betölteni, fokozottabb áldozatot kell hozniok a súlyos gazdasági viszonyok folytán megnyomorodott hitközségeink rituáléja érdekében.

— **A nagyváradi Sász-Chewra Egyesület,** vasárnap tartotta meg választói közgyűlését. Az évtizedek óta a konzervatív zsidóságnak nagy missziót teljesítő egyesülete, hol rendszeresen Talmud-Thora tanulás folyik, ezen tradíció szellemében ejtette meg tisztújítását is. A választást Dr. Brüll Sándor ügyvéd vezette le. Az új vezető-ség tagjai a következők: Disztelnök: Strasser Ignátz, elnök: Ullmann József, alelnök: Weisz Farkas, gondnokok: Oppenheim Mór, Cuttman S. Jakab, pénztárnok: Spitzer Izrael, ellenőr: Groszmann Jenő, jegyző: Lebovits Adolf, könyvtárnok: Ullmann Mór. Választmány: Mittelmann Jakab, Leitner Lázár, Goldhammer A., Klein Dávid (fakereskedő), Kohn Dávid (börkereskedő), Fuchs Salamon, Grosz Hermann, Grünberger Ignátz, Leitner Márton, Weiszberger Lipót, Kesztenbaum Miksa, Cuttman Emánuel, Friedmann Mór, Rosinger Péter, Stern Sámuel, Mózes Áron, Schenck Jehuda, Witrael Gábor. Számvizsgáló bizottság: Leichtmann J., Eidlitz Izsak és Krausz Salamon.

— **A nagybárodí orthodox hitközség** a napokban tartotta meg évi közgyűlését, amelynek során a hitközség elnökévé egyhangú lelkesedéssel Friedmann Mór kereskedőt, a helybeli zsidóság köztisztvisletben álló vezetőférfiját választották meg. Alelnöknek Grosz Bernátot, gondnoknak pedig Rosmann Mihályt választotta meg a közgyűlés. Az új vezetőség tagjainak személye garancia arra, hogy sikerülni fog felvirágoztatni a hitközség életét.

— **A wlnai pogrom folytatódik.** Wilna. A wlnai bíróság február 21-én mondott ítéletet Zalman Rubin fiatal zsidó ember fölött, aki a novemberi wlnai antiszemita pogromok során került a törvény kezére állítólagos kilengések miatt. A törvényszék 3 évi súlyos börtönrre ítélte a zsidó fiatalembert. A vad ellene az volt, hogy résztvevő a provokációkban és több keresztény asszonyt inzultált. A wlnai pogrom kapcsán ez volt eddig a leg súlyosabb ítélet és egész Lengyelország zsidó közvéleménye nagy megdöbbenéssel fogadta a drákói ítélet kihirdetését. Nem érdektelen annak a megemlézése sem, hogy a wlnai pogrom miatt megindult bírói vizsgálatainak eddig a legtöbb elítélte zsidó volt. Néhány keresztény elítéléséről is írnak a lapok, de ezek nem haladják meg még az egy havi börtönbüntetést sem. A wlnai pogrom tehát nem fejeződött be a novemberi megszárlásokkal, mert törvényes eszközökkel tovább folytatják ezt a wlnai lengyel bírák, Zalman Rubin védőügyvédje természetesen megfelelően az ítéletet, melynek semmilyen törvényes alapja nem volt, kizárólag csak megbízhatatlan tanuvallomások alapján jött létre.

— **Harstein Lajos, a budapesti orth. zsidó Központi Iroda ügyvezető elnökének 30 éves jubileuma.** Megkapóan szép ünneplésben részesítette az egész magyar zsidóság Harstein Lajost, az Orth. Iroda ügyvezető elnökét 30 éves működési jubileumán. A sok száz üdvözlő átirat közül kiemeljük a Budapesti Orthodox Hitközség hébernyelvű gyönyörű üdvözlő okiratát, melyet óbudai Freudiger Ábrahám elnök írt alá. A Pesti I. r. Hitközség előljáróságának üdvözlő átiratát Stern Samu udv. tancácsos, elnök és Eppler Sándor főtitkár írták alá, kik a neológia nevében üdvözlők Harstein Lajost megfélemezéssel. Kiemeljük még Sándor Pál orsz. képviselő megleghangu levelét, dr. Dési Géza orsz. képviselő megkapó sorait, Stern Samu udv. tan. bensőségeshangú üdvözlő levelét.

A legszebb

zománccfényű gallérokat tisztítja

Klein gőzmosóda

Str. Vlahuța 4. (Szent János-ucca)

Padlólakkok, poloskairtók, háztartási cikkek

mosó- és pipere-árak, kefe- és vegyárak
legolcsóbb beszerzési forrásal

Pontos figyelmes ki-
szolgálás! - Szombat
és ünnepnapon zárva!

Fülöp Ede
ORADEA, Zöldfa ucca 14.

RÖVID HIREK

LEMBERG. A lemergi egyetem filológiai szakán, ahol az összes keleti nyelveket tanítják, bevezették a héber nyelv tanuszékét is.

BARCELONA. A barcelonai zsidó hitközség, melynek tudvalevőleg mindössze egy temploma és egy temetője van, a catalonai kormány által hivatalosan el lett ismerve.

LUXOR. Lord Reading, a volt indiai alkirály és angol külügyminiszter, ki palesztinai útja során megbetegedett, már teljesen felgyógyult és a napokban ismét egészségesen tért vissza Angliába.

TEL-AVIV. Rabbi Noah Schklower, egyike a palesztinai vallásos zsidóság vezetőinek, ki számos Jeschivát és vallásos intézményt alapított életében, az elmúlt hét folyamán hirtelen elhunyt.

VARSÓ. A német rabbinátus példájára, a lengyel rabbikar is bójt, bünbánat és imánapot rendelt el február 14-ikére. A bójnap proklamálásával egyidejűleg a következő felhívást intézte a rabbikar az orth. zsidósághoz: „A gazdasági krízis millió és millió existenciát tört össze a különböző országokban. A legsúlyosabban érintette ez a csapás a zsidó tömegeket, akiknek azonban együtt kell érezni e nehéz órákban és imával, valamint jótéteményekkel kiengesztelődést keresni. Mindenki tartsa kötelességének, hogy a varsói rabbinátus jóléti kasszájához hozzájáruljon.”

BERLIN. A porosz államtitkári hivatal egy törvénytervezetet nyújtott az államtanács elé, amelyben a zsidó hitközségek jogainak módosításáról van szó. A módosítások az eddigi jelek szerint a legnagyobb valószínűséggel korlátozásokat fognak jelenteni. — A napokban hunyt el 70 éves korában Sir Edgar Speyer, az ismert pénzember, aki beltagja volt a newyorki Speyer bankháznak. Állandó tartózkodási helye London volt. — A német főváros egyik forgalmas helyén, az Augsberger strassen a kámpóskeresztesek egy csoportja meglátadta a zsidókat és a zsidóknak látszó férfiakat inzultálta. A rendőrség gummitalokkal támadt a kámpóskeresztesekre, akik közül ötöt előállítottak. Az egyik kámpóskeresztes a rendőrökre öt lövést tett, de egyik sem talált.

HAVANNA. Santjágóban február elején súlyos kimeneteli földrengés volt. A zsidó kolóniákat a földrengés súlyosan megrongálta. Santjágóban mindössze 300 zsidó család él, akiknek az existenciáját teljesen összeroppantotta a földrengés. Számosan sebesültek meg a földrengés következtében, akik most kórházban fekszenek ápolás alatt.

SZALONIKI. Az államügyészség hivatalosan is vádat emelt az elmúlt év júniusában történt antiszemita kilengések szervezői ellen és a főtárgyalást ebben az ügyben április 2-án tartják meg.

JERUZSÁLEM. Február hónapban volt Jeruzsálemben a zsidó hitközség előjárósági választása. A hitközség mintegy 14.000 szavazója közül mindössze 5735 jártul az urnák elé. A választás a következőképpen alakult: A 31 mandátum közül a munkáspárt 11 mandátumot, a Toschaw-párt 8, a Mizrach 4, a Yemenite szövetség 3, a klal cionisták 2, hitközségi párt 2 és a nőszövetség 1 mandátumot kapott. — Megírtuk, hogy a chászid világ kiváló és neves rabbija, a Gerer rabbi Jeruzsálembé érkezett. Köztudomású volt, hogy a Gerer rabbi kizárólag Erec Jisroel szeretetétől hajlva indult el Palesztinába és útja csupán látogatási jelleggel bír. Most azonban a palesztinai sajtó azt is hírül hozza, hogy a Gerer rabbi egy nagyobb kiterjedésű földterület után néz Tel-Aviv közelében, ahol egy modern chászid kolónia létesülne. Az eddigi tervek szerint a chászid kolónia narancstermeléssel fog foglalkozni. — Bata, aki ezidőszent Palesztinában tartózkodik, hogy megfelelő telepet nézzen ki az építendő cipőgyára számára, nagyobb narancs és méz megrendelést eszközölt cseh-slovákiai gyártelepeinek számára. — A február 17-én érkezett jeruzsálemi jelentések szerint egész Palesztinában erős havazások vannak. Jeruzsálemben a hó 2 ujni magasságot ért el. — Lady Erleigh, az elhunyt Lord Melchet leánya Palesztinába érkezett és ott édesapja volt villájában szállt meg. Testvére, a fiatal Lord Melchet rövidesen követi hűgát és szintén Palesztinába utazik. — Palesztina új főköormányzója, Sir Arthur Wauchope tábornok, a tradicionális zsidó „fák-ujéve” napján (chamisá ászár bisvat), amely az idén január 23-ra esett, meglátogatta a Jeruzsálem mellett elterülő Móca-kolóniát, ahol az egyik kolónista birtokán személyesen avatta fel az új faültvényeket. Dr Arlosoroff, a cionista Exekutiva tagja a főköormányzó kíséretében volt és Mócaból együtt mentek el az ugyancsak Jeruzsálem határában elterülő Kirjat Anavim (Dilb) kolóniába. Kirjat Anavimban a főköormányzó másfél óráig időzött és hosszas beszélgetést folytatott a chalucokkal. — Négy hete imár, hogy a palesztinai héber iskolák tanítói sztrájkba léptek fizetési illetményeik visszatartása miatt. Több ízben indult azóta békéltető tárgyalás, a héber tanítók a Jewish Agency között, míg végre a héten sikerült áthidalni az ellentéteket és a tanítók ismét megkezdték a tanításokat. Az iskolák teljes négy héten keresztül voltak zárva.

Szatmári hírek

Szombaton este nagy siker jegyében folyt le a három zsidó jótékonyági egyesület idei estélye, amely jelentős összeget jövedelmezett az egyesületek jótékonyági alapjainak. Az estélyen megválasztották Mister Szatmárt is. A hangzatos címét dr Singer Ernő orvos nyerte el. Második lett dr Borgida József ügyvéd, a harmadik Guth Lajos gyáros. A győzteseket szallagrenddel tüntették ki. A jól sikerült estély rendezéséért Rooz Samuné, Markovits Ignácné, Guth Lajosné vezetése alatt álló rendezőbizottságot illeti dicséret. Az estélyen az Újságíró Klub kitűnő jazz-zenekara játszott általános sikerrel.

Az Ezra Egyesület másorral egybekötött bálja, amelyet 27-én szombaton este a református leányiskola tornacsarnokában rendeztek meg, egy erkölcsileg, mint anyagilag a legnagyobb siker jegyében zajlott le. A minden tekintetben magas nivóju műsori Berkovits Jenő egyesületi díszelnök megnyitó beszéde előzte meg, aki aktuális problémákról tartott tartalmas és magas színvonalú előadást. Utána Berger Marcel, a Szamos belső munkatársa szavallt el néhány Ady-verset, a főle megszokott előadói készséggel és mély átérzéssel. Grünfeld József rutinus és kifinomult hegedű szólójával gyönyörködtette a közönséget, amelyet Braun Annus urleány kísért. Nagy sikere volt Katz Erzsike és Klein Oszkár groteszk rumbájának, valamint Somogyi Terike és Goltfinger Tibor stillusos argentinai tangójának. Farkas Ilonka szépen szavallt. Sok megérdemelt tapsot kapott Róth Böske saját szerzeményű aktuális strófáiért. Salamon gyönyörű énekszámait után Singer Nándor humoros előadása következett, aki szellemes paródiával szórakoztatta a közönséget. Sok derűtséget keltett Vadnai László III. Konrád című vigjátéka, amelyet az Ezra műkedvelői adtak elő. A darab főszereplői kifogástalanok voltak és tudásuk legjavát adták. A kitűnő rendezésért Márkus Sándort illeti a dicséret. Heilbraun Miklós szellemesen és sok természetességgel konferált. Az ének-és táncszámokat zongorán Braun Annus kísérte. A táncokat Barna Ármin táncosnő tanította be. A megtartott szépségversenyt Katz Erzsikét nyerte meg nagy szavazattöbbséggel, kit nagy ünneplésben részesítettek, a második díjat Somogyi Terike nyerte. A zenét Klein Oszkár kifogástalanul rendezte.

Művészi perzsaszőnyegek, szövött gobelinek, külföldi fonalak

Schulhof Emilné
„Orient” Szövőművészeti Iskola

Oradea, Strada Episcopul Ciorogariu No. 17.
Vidéki rendelések utánvétellel gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

MOZI

Városi Színház Mozgó

Pénteken, szombaton, vasárnap, hétfőn és kedden 3, 5, 7, 9 órák: A „Tábornok”. Zilahy Lajos szindarabja, német hangosfilm változatban. Conrad Veidt, Olga Csehova a főszerepekben. Bíró Lajos szcenáriuma, Korda Sándor rendezése. Előtte hangos híradó és új Bimbó rajzos-film. Helyárak: 3 órák: 15, 10, 8, 5 lei. 5-7 órák: 25, 15, 10, 5 lei. 9 órák: 30, 20, 10, 5 lei.

Teatrul HEYMAN szinkör

Pénteken nagy premier: Az Istenek kegyence, Emil Jannings szenzációs alakításában Renate Müller és Olga Csehova felléptével. Előtte a Jiszgadai vagy a Könyvek dala a többbezeréves zsidó bánat és fájdalom éneke, Szabolcsi Lajos drámai költeményének szivbemarkoló filmváltozata. A költeményt előadja Fehér Arhur szavalóművész és éneklő Bruchsteiner a bécsi szeminárium főkántora és annak kórusa. — Szombat, vasárnap, hétfő Az Istenek kegyence és a Jiszgadai. Zsidó szülők és testvérek megjött a ti filmetek! — Vasárnapi szenzációs Tangó-matiné, nagy tangóverseny 10 pár felléptével és Asszonyháború Liane Hayd-dal. — Eőkészületben A vörös macska litka, izgalmas detektív dráma.

Cinematografal FILMPALACE

Péntek, szombat, vasárnap, hétfő, kedd: „Ben Hur” Hangos verzióban! Ramon Novarro! Az előadások a film hosszúságára való tekintettel pontosan 5, fél 8 és fél 10-kor kezdődnek! Semmiféle kedvezményes vagy szabadjegyek nem érvényesek! — Előkészületben: Kém-szolgálat Brigitta Helm, Willy Fritsch. — Jön Ann Ondra a „Denevér”-ben.

ZSIDÓ HUMOR

ÉS SZELLEMESSÉGEK NAGYJAINKTÓL

Delegátus és achisztokrata

A dési konferenciáról utazik haza egy vallásos delegátus. Mikor kezd odakünn virradni, szokása szerint elkezd imádkozni. Felveszi a tefillinjét a kezére, azután a fejére. A vonat megáll egy kis erdélyi állomáson. Vadásztollas, puskás arisztokrata száll fel. Vadászatra megy. Másutt nincs hely s így beszáll oda, ahol a mi delegátusunk imádkozik. Nézi, nézi a kis fekete dobozt a fején, azután megszólal:

— Tessék kéchem megmondani, lehet azzal — s itt a delegátus fejére mutatott — lehet azzal... *Bécset is fogni?*...

Szótartó asszonyosság

Férj és feleség megjelennek a Rabbi előtt azzal, hogy vállalni akarnak.

Rabbi a férjhez: Önnek mi a válási oka? Férj: Amióta a feleségemet ismerem egyebet sem tesz, csak szid és átkozik.

Rabbi az asszonyhoz: Hát Önnek mi a válási oka?

Feleség: Amióta a férjemet ismerem egyebet sem tesz csak üt és ver.

A rabbi hosszas rábeszélésére férj és feleség eskü alatt megfogadták a rabbi színe előtt, hogy ez nem fog többé átkozni, amaz pedig nem fogja többé verni.

Férj és feleség jó házastársakként megbékülve éppen távozni készültek a rabbtól, amikor a rabbi ösztönszerűleg visszahívja az asszonyt és kérdi:

Asszony nem felejtette el, hogy mire esküdtél a Bét-din szent széke előtt.

Asszony: Rebe én nem felejtettem és nem is fogom elfelejteni „ich wel amul Wort halten” — és itt a férjére mutatva — de ez a jemachsemojnik itt „soll er azoi lang krénken of ein sari, wi lang er wet Wort halten”!

M. M. (Dej)

Reb Chaim utazik

A román impérium kezdetén reb Chaimnak Szigetről fontos utazni valója akadt Budapestre, de az utazás huszonöt bot erejéig permiszhez volt kötve és reb Chaim akármennyit próbálkozott, sehogysem tudott permiszhez jutni.

Alles eins gondolta magában, ha nincs permisz fog utazni permisz nélkül. Fel ül a vonatra, alig utazik egynéhány állomáson keresztül: igazolás! Leszállítják a vonatról, kiosztják neki a dukáló büntetést és reb Chaim tulesve ezen, gondolja magában ess ist schoin alles eins, rosszabb már nem lehet, fel ül a vonatra és weiter furen Nagyváradig, ez az eset még néhányszor megismétlődik vele, de ő csak tovább kitarított, míg végre Nagyváradon látta magát. Egyszerre csak egy szigeti ismerőse megszólítja.

„Reb Chaim wiahin furste?”

Erre reb Chaim „jó kedvében” válaszolja: „Jankel az di mechile wet oszhalten fur ich noch Peszi”!

M. M. (Dej)

Egy kis tévedés

A Budapesten megjelenő E. mult heti száma írja: Meghalt gyurgyenyováci Rosenberg Hermann, Rosenberg Hermann, az Union-Nasici ügyvezető elnöke, a magyar zsidóság egyik legkiválóbb egyénisége hónapokon át tartó betegeskedése után tegnap Meránban meghalt. Halála a magyar közéletben és a felekezeti életben általános részvételt kelt.

A lapokban e halálesetre vonatkozólag megjelent gyászjelentésekből:

„Felejthetetlen halottunk hült tetemei a farkasréti róm. kath. temetőben fognak örök nyugovóra téletni.”

GROSZ DÁVID

szalmakalappár

Satu-Mare, Str. Petru Rarex 35/37.

Mindenféle kalapgyártáshoz szükséges fonatok és nyersanyagok raktára

58